

Rozwój mowy dziecka

Rozwój mowy dziecka przebiega etapowo. Każdy etap ma swoją nazwę i ściśle ramy czasowe. Oczywiście na jego przebieg mają wpływ różne czynniki, chociażby właściwości wrodzone organizmu czy uwarunkowania środowiskowe. Dziecko musi uczyć się mowy i uczy się jej od swego najbliższego środowiska. Kształtowanie się mowy dziecka ma także ścisły związek z jego rozwojem społeczno-emocjonalnym. "Częste kontakty werbalne dziecka z otoczeniem przyspieszają ten rozwój-doskonaląc wymowę, bogacąc słownictwo, ucząc prawidłowego stosowania zasad gramatycznych, właściwego posługiwania się melodią, akcentem, rytmem wypowiedzi. Jednocześnie można zaobserwować, iż w przypadku jakichkolwiek zaniedbań środowiska, braku należytych wzorców do naśladowania następuje opóźnienie mowy lub jej zaburzenie."¹

Rozwój mowy rozpoczyna się już w okresie płodowym – wykształcają się wówczas narządy mowne i rozpoczyna się ich funkcjonowanie – to tzw. Okres przygotowawczy.

Kolejne etapy w rozwoju mowy dziecka to:

- Okres melodii- sygnału-apelu
- Okres wyrazu
- Okres zdania
- Okres swoistej mowy dziecięcej

Okres melodii trwa od urodzenia do 1 roku życia. Niemal natychmiast po urodzeniu dziecko wydaje krzyk, który spowodowany jest pierwszym oddechem. Krzyk niemowlęcia jest pierwszym sposobem komunikowania się z otoczeniem. Jest to także ćwiczenie narządu oddechowego.

Pojawiają się też:

głuzenie-2-3 miesiąc życia-dziecko wydaje specyficzne dźwięki, które są odruchem bezwarunkowym, towarzyszącym życiowym funkcjom, niemowlęcia.

gaworzenie-przypadające na drugie półrocze życia. "Gaworzenie to czynność zamierzona, polegająca na powtarzaniu i naśladowaniu

---

¹ Minczakiewicz E. M., Mowa: rozwój, zaburzenia, terapia, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 1997, s.64-65

mowy."² Pod koniec pierwszego roku życia dziecko spełnia proste polecenia, co świadczy o rozumieniu, pojawiają się proste wyrazy, takie jak: mama, tata, dada, baba itp.

Okres wyrazu obejmuje drugi rok życia dziecka. Burzliwy rozwój ruchowy dziecka w tym czasie pozwala na intensywne poznawanie otaczającego świata. Dziecko rozumie o wiele więcej niż jest w stanie wypowiedzieć.

W tym okresie dziecko wymawia już samogłoski a,o,u,e,y,i oprócz a, ę oraz spółgłoski: p,b,m,t,d,n,ś, czasem ć. Trudniejsze dla niego spółgłoski zastępuje innymi. Wymawia też jedynie część wyrazu-początkową lub końcową sylabę, np. zamiast "miś" mówi "mi", zamiast "pan" mówi "pa". "Jeżeli pod koniec drugiego roku życia dziecko wymawia tylko kilka wyrazów poprawnie, nie jest to powód do niepokoju, ale sygnał, aby zwrócić większą uwagę na jego rozwój psychoruchowy i np. więcej lub właściwiej stymulować dziecko.

Okres zdania przypada na koniec drugiego roku do końca trzeciego roku życia i jest to czas budowania zdań. Początkowo są to zdania bardzo proste, zbudowane z dwóch, trzech wyrazów, potem stopniowo przechodzą w wypowiedzi dłuższe. Dziecko dwu i półletnie w zasadzie powinno wymawiać wszystkie wyżej wymienione głoski oraz dodatkowo pojawiają się: w, f, ć, ź, ń, k, g, h, l. Pod koniec tego okresu mogą pojawić się też: s, z, c, dz- jednak są to przypadki sporadyczne. U wielu dzieci na skutek braku wprawy w mówieniu, głoski trudniejsze są zastępowane przez głoski łatwiejsze. W takim przypadku należy okazać dziecku cierpliwość i dbać o dostarczenie poprawnego wzorca wymowy.

IV okres - swoistej mowy dziecięcej. Przypada na okres przedszkolny, a więc między trzecim a siódmym rokiem życia. W dalszym ciągu wzbogacany jest zasób słownictwa, rozwijana umiejętność budowania zdań złożonych, następuje dalszy rozwój artykulacyjny. 3-latek powinien już wymawiać wszystkie samogłoski ustne i nosowe, chociaż w wymowie może jeszcze zamieniać a-o, e-a, i-y. Powinien również wypowiadać spółgłoski: p, b, m, f, w, ś, ź, ć, dź, ń, k, g, h, t, d, n, l, ł, j. W tym wieku pojawiają się głoski s, z, c, dz. Chociaż dużo głosek umie już dziecko wypowiedzieć poprawnie w izolacji, w mowie potocznej zastępuje je łatwiejszymi. Najczęściej s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź są zastępowane przez zmiękczone odpowiedniki: ś, ź, ć, dź; r wymawiane jest jako l bądź j, zamiast f występuje h.

Typowe zmiany językowe występujące u 3 latków (które mogą się utrzymywać jeszcze do 5 roku życia) to:

---

² Kaczmarek L., Kształtowanie się mowy dziecka, Wydział Filologiczno-Filozoficzny, Prace komisji filologicznej, tom XV, zeszyt 2, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 1953, s.5-6.

- opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej (pies-pie,
- przestawianie głosek (elementarz = emelentasz,)
- tworzenie nowych wyrazów na podstawie dwóch
- tworzenie nowych wyrazów na podstawie ich funkcji (pralka- pi oraczka/piolaćka)

Dziecko 4-letnie powinno już wymawiać w mowie potocznej s, z, c, dz. Często między 4 a 5 rokiem życia pojawia się już niekiedy głoska r, a jej opanowanie jest dla dziecka takim sukcesem, że nadużywa jej zamieniając l w r np. lalka = rarka. Jest to typowy objaw hiperpoprawności, z którego dziecko samoczynnie wyrasta. Głoski sz, ż, cz, dż są zastępowane przez s, z, c, dz lub ś, ź, ć, dź i jest to seplenienie fizjologiczne. Tylko 5% dzieci w tym wieku mówi całkiem poprawnie.

Mowa dziecka 5-letniego jest już właściwie zrozumiała. Pojawiają się głoski sz, ż, cz, dż, chociaż w mowie potocznej mogą być jeszcze zamieniane na s, z, c, dz. Głoska r powinna być już w zasadzie wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie lub jeszcze później. Wg prof. Bartkowskiej 37% dzieci 5-letnich nie wymawia jeszcze głosek najtrudniejszych: sz, ż, cz, dż oraz r.

Dziecko 6-letnie powinno mieć już utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia.

Przedstawiony powyżej rozwój mowy postępuje równolegle z rozwojem motoryki narządów artykulacyjnych. Mowa wytwarza się dzięki skoordynowanej aktywności języka, warg, gardła, zębów, podniebienia, krtani, płuc. Do rozwoju i koordynacji poszczególnych części potrzebny jest czas i aktywne ćwiczenia. Rozwój mowy dziecka, jak wspomniałam na początku, przebiega etapowo. Wiedza zatem o tym, co jest normą i w jakim czasie – mając na uwadze tolerancję czasową, stanowi punkt odniesienia do tego, co powinno niepokoić, a co nie.

Opracowanie:

Magdalena Grajnert-Łukawska